

Moraal als probleem

Na de bevrijding van de hokjesgeest kwam er onrust over de moraal die we niet meer met elkaar deelden. Er was een flirt met geweld en eerst uit overtuiging, maar al snel uit verveling. (Sartre versus Berlin) Vanaf de 50iger en 60iger jaren:

- Wat is een goede moraal?
- Wie bepaalt dat?
- Iedereen die het bepaalt wordt gekritiseerd,

Maleutiek-voorjaar 2020-7

7

“Wat als de nazaten van de nihilisten allang vertrokken waren uit de stoffige winkels van de religieuze koopwaar die we onze wereldbeschouwing noemen? Wanneer ze de half leeggeruimde pakhuizen van waarden en gewichtigheden, van het nuttige en het noodzakelijke, het zuivere en het juiste hadden verlaten om over wildpaden in de jungle terug te keren, daarheen waar we ze niet meer kunnen zien, laat staan bereiken? Wat als bijbel, grondwet en strafrecht voor hen nooit meer hadden betekend dan een handleiding en wat spelregels voor een gezelschapsspel? Wat als ze politiek, liefde en economie als een wedstrijd beschouwden? Wanneer ‘het goede’ voor hen de grootst mogelijke efficiency zou zijn tegen het kleinst mogelijke verlies risico, ‘het slechte’ daarentegen niets dan een suboptimaal resultaat? Als we hun motieven niet meer zouden begrijpen omdat ze er niet zijn?

Waar zouden we dan nog het recht vandaan halen om te beoordelen, te veroordelen, en vooral: wie?”

Uit Speeldrift, Juli Zeh

Maleutiek-voorjaar 2020-7

8

Oplossing: zoektocht naar nieuwe vormen

- Nieuwe kerken: oosterse, of andere westerse religies, soms vrijgevochten, soms fundamentalistisch. De laatste tijd is er, na jaren van toenemend pluralisme, een beweging waarbij de traditionele kerken rechter in de leer worden.
- Humanisme en andere stromingen die nu andere geluiden kunnen laten horen. Het mag gezegd worden!

Probleem dat dan zichtbaar wordt:

Maar naar mate er meer partijen zijn, wordt zichtbaar dat iedereen vooral zijn idee wil verwoorden (Ongehoord Nederland heeft 50.000 leden), zijn eigen religie wil beleven. (Sunday Assembly is een kerk voor ongelovigen)

In 2011 publiceerde internetactivist Eli Pariser zijn boek *The Filter Bubble. Het woord bubbel was geboren.*

Maleutiek-voorjaar 2020-7

9

Het nihilisme wordt een ervaring

Wereldverlies, zo noemde Arendt het gevoel dat er geen vaste werkelijkheid meer is waartussen wij ons bewegen en waar we aan kunnen relateren. Dat was in de 50iger jaren.

Zygmunt Bauman kwam in 2000 met de term ‘liquid modernity’. We zijn steeds vluchtiger, alles verandert; onze banen, onze relatievormen, onze namen en zelfs onze sekse kunnen we zelf ter hand nemen. Het wordt er niet duidelijker op!

Maleutiek-voorjaar 2020-7

10

Oplossing: eenheid in de economie

Toen we gingen ervaren dat de eenheid weg was en we daardoor onvoorspelbaar werden was de economie, de markt, een manier om ons weer in één betekenisverlenend model onder te brengen. Dat functioneerde wonderwel; nut voor de gemeenschap en voor het individu hielden het samen uit in tot in de 90iger jaren.

Probleem wat dan zichtbaar wordt: overbodigheid door technische innovatie en gebrek aan zin en nut in het werk.

Maleutiek-voorjaar 2020-7

11

Oplossing: de mens als dier?

We zijn zoogdieren met een wereld. Wij zijn deel van dat grotere geheel. Waar we eerst God dood hebben verklaard –overigens zonder het geloof op te heffen- verklaart Foucault in 1966 het subject dood – zonder het geloof in de mens te verliezen.

Ook Nietzsche zei al dat we ‘het niet vastgestelde dier zijn’.

Maleutiek-voorjaar 2020-7

12

Maar wat is de natuur?

Wanneer we onszelf opvatten als deel van de natuur kan dat volgens het schema van blz. 133 op allerlei manieren worden ingevuld. De natuur als een romantisch pessimisme, of als een eten en gegeten worden. Als een vereeuwiging van de overvloed of een angstig willen vasthouden wat je hebt. Als een catastrofaal gevoel of een übermensch gedachte.